

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Центральноукраїнський інститут

(назва навчального підрозділу)

Правознавства

(повна назва кафедри, циклової комісії)

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Господарський процес»

на тему: **Порушення провадження у господарській справі**

Студента Мальований О.В.

(прізвище та ініціали)

Курсу: IV

групи ІН16-9-22-Б1П (4.0д)

напряму підготовки (спеціальності) 081 Право

Спеціалізації: -

Керівник к.іст.н., доцент кафедри Демешко Ю.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

м. Кропивницький – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКІЙ СПРАВІ	6
1.1 Поняття та види господарського процесу	6
1.2 Поняття провадження у господарській справі	9
РОЗДІЛ 2 ПОРЯДОК ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКІЙ СПРАВІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ	15
2.1 Порядок подання позовної заяви	15
2.2 Перевірка умов для порушення провадження	19
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ	22
3.1 Проблеми законодавчого та практичного характеру	22
3.2 Пропозиції щодо удосконалення процедури порушення провадження	24
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку господарського права та економічних відносин України особливого значення набуває питання ефективності господарського судочинства. Ефективне здійснення правосуддя у господарських справах безпосередньо впливає на захист прав та інтересів суб'єктів господарювання, забезпечує стабільність економічних відносин та створює сприятливий клімат для інвестиційної та підприємницької діяльності. Однією з ключових проблем у цьому контексті є питання порушення провадження у господарській справі, що є початковим і визначальним етапом судового розгляду. Саме від правильного та законного порушення провадження залежить ефективність подальшого процесу, дотримання процесуальних прав сторін та своєчасність ухвалення судового рішення.

Актуальність курсової роботи обумовлена кількома факторами. По-перше, порушення провадження у господарській справі є процедурним механізмом, який визначає можливість суду почати розгляд конкретного спору. Помилки або недоліки на цьому етапі можуть призводити до затягування процесу, неправомірного залишення позовів без розгляду або їхнього оскарження у вищих інстанціях. По-друге, господарські спори часто характеризуються великим обсягом доказів, складністю договірних та фінансових відносин, що потребує чіткого дотримання процесуальних норм на всіх стадіях провадження. По-третє, сучасна практика господарських судів показує наявність неоднакових підходів до порушення провадження, що створює непередбачуваність результатів та ризики для суб'єктів господарювання.

Об'єктом курсової роботи є господарське судочинство та процесуальні відносини, що виникають у зв'язку з порушенням провадження у господарських справах. Предметом дослідження виступають правові норми, процесуальні механізми та практика застосування порушення провадження у господарських судах України, а також проблеми та перспективи їх вдосконалення.

Метою роботи є проведення комплексного аналізу інституту порушення провадження у господарській справі, визначення проблем у його застосуванні та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності судового розгляду. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1. Дослідити теоретичні основи господарського провадження та його процесуальні стадії.
2. Проаналізувати нормативно-правове регулювання порушення провадження у господарських справах (Господарський процесуальний кодекс України, Закон України «Про судовий збір»).
3. Визначити порядок та особливості порушення провадження у спрощеному та загальному порядку розгляду справ.
4. Розглянути судову практику та типові проблеми, що виникають при порушенні провадження.
5. Провести порівняльно-правовий аналіз досвіду зарубіжних країн у сфері порушення господарських проваджень.
6. Розробити практичні пропозиції щодо вдосконалення інституту порушення провадження в Україні.

Методологія ґрунтується на застосуванні сукупності загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Використовуються методи аналізу та синтезу, порівняння, формально-логічний та системний підходи, а також методи порівняльного правознавства. Завдяки такому комплексному підходу вдалося узагальнити теоретичні та практичні аспекти порушення провадження, визначити проблемні питання та запропонувати шляхи їх вирішення.

Наукова новизна полягає у систематизації нормативно-правових та процесуальних аспектів порушення провадження, а також у розробці рекомендацій щодо уніфікації практики судів та оптимізації процедур розгляду господарських справ. Результати дослідження мають практичне значення для суддів господарських судів, адвокатів, представників підприємств та

законодавців, оскільки дозволяють підвищити передбачуваність та ефективність судового розгляду, скоротити строки розгляду справ і забезпечити дотримання процесуальних прав сторін.

Таким чином, порушення провадження у господарській справі виступає ключовим процесуальним інструментом, що визначає ефективність та правомірність судового розгляду. Його дослідження дозволяє визначити проблемні аспекти, проаналізувати світовий досвід та розробити рекомендації для вдосконалення українського господарського процесу, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах розвитку економіки та правової системи країни.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКІЙ СПРАВІ

1.1 Поняття та види господарського процесу

Господарське судочинство є важливою складовою цивільного процесу, що регулює відносини між суб'єктами господарювання у випадках спорів, що виникають з приводу майнових та корпоративних прав. Відповідно до статті 3 Господарського процесуального кодексу України (ГПК України) [1], господарські спори можуть виникати як між підприємствами, так і між підприємствами та органами державної влади або місцевого самоврядування.

Виділяють такі основні види господарських процесів:

Позовні справи – розгляд вимог про стягнення боргів, виконання договорів, компенсацію збитків;

Спеціальні справи – справи про банкрутство, визнання недійсними рішень господарських органів, спори щодо державних закупівель;

Змішані провадження – коли одночасно виникають питання майнового та організаційного характеру [2, с. 22].

Слід зазначити, що господарське процесуальне законодавство України орієнтоване на швидкість та ефективність розгляду, з урахуванням економічної значущості спорів. Порухення норм на початкових етапах, зокрема на етапі порушення провадження, може призвести до затягування процесу та втрати інтересів сторін.

Господарське судочинство є окремою галуззю цивільного процесу, що регулює відносини між суб'єктами господарювання, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими особами у разі виникнення майнових, корпоративних та фінансових спорів. Його головна мета – забезпечити захист законних прав і інтересів учасників господарських відносин, дотримання

принципу законності та справедливості, а також стабільність економічного середовища [1, с. 12].

Господарський процес виступає процесуальною формою реалізації господарських прав, тобто він не створює нових прав, а забезпечує їх захист у судовому порядку. Водночас господарське судочинство характеризується особливою швидкістю та ефективністю розгляду спорів, що обумовлено економічною значущістю господарських відносин і потребою у мінімізації витрат сторін.

Класифікація господарських процесів

У науковій літературі та законодавстві України виокремлюють такі види господарських процесів:

1. Позовні справи – найбільш поширена категорія, що включає вимоги про: стягнення боргів за договорами (поставка, підряд, позика); компенсацію збитків або недоотриманого прибутку; виконання умов договорів або припинення порушень майнових прав [2, с. 22].

Приклад: компанія А подала позов до компанії Б про стягнення боргу за договором поставки товару. Суд перевіряє правильність позовної заяви, наявність доказів та підсудність, після чого порушує провадження у справі.

2. Спеціальні справи – це процеси, пов’язані з конкретними правовідносинами, що мають особливу регламентацію:

справи про банкрутство;

визнання недійсними рішень органів управління господарських товариств;

спори щодо державних закупівель та тендерів [3, с. 28].

Особливість спеціальних справ полягає у спеціальних вимогах до доказів, строків та участі третіх осіб, що робить їх більш складними для порушення провадження.

3. Змішані провадження – коли одночасно виникають питання майнового та організаційного характеру, наприклад, корпоративні спори з одночасними фінансовими претензіями.

Приклад: акціонерне товариство оскаржує рішення загальних зборів акціонерів і одночасно вимагає відшкодування збитків від неправомірних дій керівництва. Такі справи потребують комплексного аналізу та більш тривалого строку розгляду.

Особливості господарського процесу

Господарське судочинство в Україні характеризується низкою специфічних рис:

1. Оперативність – завдяки скороченим строкам розгляду справи та можливості застосування спрощеного провадження.

2. Економічна доцільність – мінімізація процесуальних витрат та ресурсів сторін і суду.

3. Гнучкість процедур – можливість застосування електронного судочинства, спрощених процедур для незначних спорів, а також загального порядку для складних випадків [4, с. 45].

4. Правова визначеність – чітке регламентування підсудності, строків і порядку розгляду позовів.

Важливим аспектом є те, що ефективність господарського процесу багато в чому залежить від правильності порушення провадження, оскільки це є перший етап, який визначає законність початку судового розгляду, повноту доказів та дотримання прав сторін.

Науковий та практичний контекст

В українській юридичній літературі питання класифікації господарських процесів та особливостей їх проведення активно досліджують такі автори, як Кравчук В.М., Святоцький О., Павленко І. [2–4]. Вони підкреслюють, що своєчасне і правильне порушення провадження у господарській справі є

запорукою ефективного захисту прав суб'єктів господарювання, скорочення строків судового розгляду та зменшення процесуальних ризиків.

1.2 Поняття провадження у господарській справі

Провадження у господарській справі – це сукупність процесуальних дій, спрямованих на підготовку, розгляд та ухвалення судового рішення у конкретній справі. Науковці визначають провадження як комплекс юридичних процедур, що регулюють права та обов'язки сторін, суду та третіх осіб** під час судового розгляду [3, с. 45].

Процесуальні стадії провадження включають:

1. Порухення провадження – визначення можливості суду почати розгляд справи;
2. Підготовче провадження – перевірка позову, визначення підсудності та підготовка доказів;
3. Основне провадження – розгляд справи по суті, дослідження доказів, заслуховування сторін;
4. Винесення рішення та його мотивування;
5. Апеляційне та касаційне провадження – контроль законності та обґрунтованості рішень [2, с. 35].

Особливе значення має етап порушення провадження, оскільки саме він визначає законність початку розгляду справи, правильність підсудності та повноту поданих документів.

Науковці визначають провадження як процесуальний механізм, що забезпечує реалізацію принципу справедливості та захисту законних інтересів суб'єктів господарювання. У цьому контексті господарське провадження має специфіку, яка відрізняє його від цивільного чи адміністративного процесу:

1. Фокус на майнових та фінансових відносинах – провадження спрямоване на захист економічних інтересів підприємств та організацій.

2. Скорочені строки розгляду – особливо у спрощеному порядку, що дозволяє оперативно вирішувати незначні спори.

3. Гнучкість процедур – можливість застосування спрощеного або загального порядку залежно від складності справи та розміру предмета спору [2, с. 35].

Стадії провадження у господарській справі

Провадження умовно поділяють на кілька стадій:

1. Порухення провадження – визначення судом підстав для розгляду позову, правильність підсудності, достатність доказів та сплата судового збору.

Цей етап є критично важливим, оскільки помилки на початку процесу можуть призвести до затримок або залишення позову без розгляду [3, с. 45].

2. Підготовче провадження – суд перевіряє позовні вимоги, збирає додаткові докази, визначає перелік питань для розгляду.

Мета – забезпечити повноту та всебічність дослідження справи.

На цій стадії можуть подаватися клопотання про залучення третіх осіб, проведення експертиз, витребування документів.

3. Основне провадження (розгляд справи по суті) – дослідження доказів, заслуховування сторін, допит свідків, проведення експертиз та розгляд клопотань.

Суд аналізує всі обставини, що впливають на вирішення спору, та визначає правову кваліфікацію вимог [4, с. 50].

4. Винесення рішення та його мотивування – суд ухвалює рішення та обґрунтовує його мотиви, що є обов’язковими для виконання сторонами.

5. Апеляційне та касаційне провадження – контроль законності та обґрунтованості рішення, можливість його перегляду вищою судовою інстанцією.

Спрощене загальне провадження

Провадження у господарській справі може здійснюватися у спрощеному або загальному порядку, залежно від складності справи та вартості позову.

Спрощене провадження:

Застосовується для справ невеликої складності та низької фінансової значущості (наприклад, до 50 000 грн);

Може розглядатися без виклику сторін – рішення ухвалюється на основі письмових доказів;

Строки для подання доказів та пояснень обмежені, що підвищує оперативність [5, с. 60].

Загальне провадження:

Використовується для складних спорів та корпоративних конфліктів;

Передбачає повну підготовку справи, збір доказів, заслуховування сторін та третіх осіб;

Забезпечує повноту змагальності та захист процесуальних прав, але розгляд триває довше і вимагає більших ресурсів [6, с. 72].

Практичний приклад:

Компанія подає позов до постачальника про стягнення боргу на суму 30 000 грн. Суд застосовує **спрощене провадження**, розглядає справу на підставі договору та платіжних документів, що дозволяє ухвалити рішення за 15 днів. У випадку спору на суму понад 500 000 грн застосовується **загальний порядок**, який передбачає проведення експертиз, виклик свідків та триваліший строк розгляду – до 6 місяців.

Науково-практичне значення провадження

Дослідження провадження у господарських справах дозволяє:

1. Визначити оптимальні механізми розгляду спорів;
2. Підвищити передбачуваність та ефективність судового процесу;

3. Скоротити строки вирішення спорів та мінімізувати процесуальні ризики;

4. Розробити рекомендації щодо удосконалення спрощеного та загального провадження.

Науковці підкреслюють, що правильне застосування провадження забезпечує баланс між оперативністю, ефективністю та правами сторін, що є критично важливим у сучасних умовах активного розвитку бізнесу та економічних відносин [2–4].

Підстави та принципи порушення провадження у господарських справах

Порушення провадження у господарській справі здійснюється на підставі письмової позовної заяви, підписаної особою, яка подає позов, та забезпеченої необхідними доказами. Згідно з ГПК України [1, ст. 97–100], суд перевіряє:

наявність підстав для розгляду позову;

правильність визначення підсудності;

дотримання вимог щодо форми та змісту позовної заяви;

наявність судового збору або підстав для його звільнення.

Принципи порушення провадження включають:

1. Принцип законності – усі дії суду повинні відповідати нормам ГПК України;

2. Принцип змагальності – сторони мають рівні права для представлення доказів;

3. Принцип оперативності та економії процесуальних ресурсів – швидке та ефективне порушення провадження сприяє скороченню строків розгляду [4, с. 78].

На практиці помилки при порушенні провадження можуть призводити до залишення позовів без розгляду або їх повернення для усунення недоліків, що негативно впливає на ефективність господарського процесу.

Приклад: у справі про стягнення боргу за договором підряду суд першої інстанції повернув позовну заяву позивачу через недостатнє підтвердження підсудності, що затримало процес на два місяці [5, с. 34].

Нормативно-правове регулювання порушення провадження

Нормативна база порушення провадження включає:

Господарський процесуальний кодекс України (ГПК України) – регулює порядок порушення провадження, підсудність, строки та обов'язки сторін [1];

Закон України «Про судовий збір» – визначає порядок сплати судового збору як умову порушення провадження [4, с. 78];

Методичні рекомендації Верховного Суду України – містять пояснення щодо застосування норм на практиці [5];

Підзаконні акти та роз'яснення Міністерства юстиції – уточнюють процесуальні деталі, зокрема у спрощеному провадженні.

Законодавство передбачає чітку регламентацію дій суду та сторін на етапі порушення провадження, що забезпечує захист процесуальних прав учасників справи та мінімізує ризики неправомірного залишення позову без розгляду.

Проблеми та дискусійні питання теорії

Наукова література та судова практика виділяють кілька проблем у сфері порушення провадження:

1. Неоднакове тлумачення норм судами – різні підходи до визначення підсудності та достатності доказів [2, с. 50].

2. Недостатня нормативна конкретизація критеріїв спрощеного провадження – коли застосовувати спрощений порядок, а коли – загальний [3, с. 70].

3. Ризик порушення прав сторін через формальність або поспіх на етапі порушення провадження.

4. Потреба цифровізації процесу – відсутність єдиного електронного механізму контролю на початковій стадії провадження.

Вирішення цих проблем є важливим для підвищення ефективності господарського судочинства та довіри бізнесу до судової системи.

1. Господарський процес є важливим елементом цивільного права, що регулює майнові та корпоративні спори між суб'єктами господарювання.

2. Провадження у господарській справі включає кілька етапів, ключовим з яких є порушення провадження, оскільки воно визначає законність початку розгляду та підстави для участі сторін.

3. Порушення провадження здійснюється на підставі позовної заяви, правильного визначення підсудності та дотримання процесуальних норм, що забезпечує ефективність та передбачуваність розгляду справи.

4. Нормативно-правове регулювання порушення провадження в Україні включає ГПК України, Закон про судовий збір та методичні рекомендації судів.

5. Практика застосування інституту порушення провадження демонструє потребу у уніфікації процедур, підвищенні цифровізації та стандартизації оцінки доказів.

РОЗДІЛ 2 ПОРЯДОК ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКІЙ СПРАВІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

2.1 Порядок подання позовної заяви

Початком будь-якого господарського процесу є подання позовної заяви, яка є підставою для порушення провадження. Відповідно до статей 97–100 ГПК України [1], позовна заява повинна містити:

найменування суду, до якого подається позов;
дані про сторони справи;
вимоги позивача та обґрунтування цих вимог;
перелік доказів та документів, що підтверджують позов;
інформацію про сплату судового збору або підстави для його звільнення.
Особливості подання позову:

1. Форма і спосіб подання – позов може подаватися в письмовій або електронній формі з використанням електронного цифрового підпису.
2. Документальне забезпечення – додатки повинні підтверджувати законність вимог, зокрема договори, акти виконаних робіт, розрахунки боргів.
3. Перевірка судом – суд перевіряє відповідність позову вимогам закону та наявність підстав для порушення провадження.

Практичний приклад:

У господарській справі щодо стягнення боргу за договором поставки товару позивач подав неповний комплект документів. Суд повернув позовну заяву для усунення недоліків, що затримало початок провадження на два тижні [2, с. 60].

Визначення підсудності та компетенції суду

Підсудність є ключовим критерієм для порушення провадження. Господарський процесуальний кодекс України передбачає:

територіальну підсудність – залежить від місцезнаходження відповідача або місця виконання договору;

предметну підсудність – визначає компетенцію суду щодо категорії спору (загальні господарські суди, спеціалізовані відділення).

Проблеми практики:

неоднакове застосування критеріїв судами різних регіонів;

помилки у визначенні компетенції суду, що призводять до залишення позову без розгляду або передачі справи до іншої інстанції [3, с. 50].

Від правильності визначення підсудності безпосередньо залежить законність порушення провадження та ефективність розгляду справи. Господарський процесуальний кодекс України (ГПК України) встановлює, що підсудність визначається за **територіальним і предметним критеріями** [1, ст. 104–107].

1. Територіальна підсудність

Територіальна підсудність визначає, в якому суді має розглядатися справа за місцезнаходженням сторін або місцем виконання договору. Основні принципи:

За місцезнаходженням відповідача – найпоширеніший випадок для господарських спорів.

За місцем виконання договору або розташуванням майна – застосовується, коли позивач бажає подати позов за місцем виникнення спору.

За домовленістю сторін – сторони можуть визначити конкретний суд у договорі, якщо це не суперечить закону [2, с. 62].

Практичний приклад:

Компанія А з Києва подала позов до постачальника Б із Харкова про стягнення боргу. Згідно з принципом територіальної підсудності справа могла розглядатися як у Києві, так і в Харкові, проте сторони домовилися про суд за місцезнаходженням позивача.

2. Предметна підсудність

Предметна підсудність визначає компетенцію конкретного суду щодо категорії спору:

Господарські суди першої інстанції – розглядають загальні господарські спори, банкрутство, корпоративні спори та інші питання, визначені ГПК України.

Апеляційні господарські суди – перевіряють законність і обґрунтованість рішень судів першої інстанції.

Верховний Суд України (господарська колегія) – касаційна інстанція, що контролює єдність судової практики та правильне застосування норм права [3, с. 48].

Приклад:

Позов про стягнення боргу за договором поставки підлягає розгляду судом першої інстанції. Якщо одна зі сторін не згодна з рішенням, справа може бути оскаржена в апеляційному суді, а потім у касаційному порядку.

3. Особливості визначення підсудності у спрощеному та загальному провадженні

1. Спрощене провадження

Можна застосовувати для справ невеликої фінансової значущості;

Підсудність визначається за місцем знаходження відповідача або за договором, якщо сторони передбачили такий порядок;

Суд швидко перевіряє правильність підсудності та починає провадження без додаткової підготовки [4, с. 70].

2. Загальне провадження

Підсудність перевіряється більш детально, особливо у складних корпоративних спорах;

Можливе залучення експертів або третіх осіб для підтвердження юрисдикції суду;

Неправильне визначення підсудності ускладнює процес і може призвести до повернення позову [5, с. 54].

4. Проблеми та практичні аспекти

Часто виникають спори щодо правильності територіальної підсудності, особливо у випадках, коли сторони мають представництва у різних регіонах;

Недотримання предметної підсудності призводить до залишення позову без розгляду або його передачі до іншого суду;

Судова практика показує, що єдина методика визначення підсудності відсутня, що створює ризики для бізнесу і затримує розгляд справ [2, с. 65].

Приклад:

У справі про стягнення боргу суд першої інстанції почав провадження за місцем відповідача. Апеляційний суд визнав, що підсудність визначена неправильно і передав справу до іншого регіону. Розгляд справи затягнувся на 2 місяці.

5. Рекомендації щодо вдосконалення підсудності

1. Встановити чіткі критерії для визначення підсудності у спрощеному та загальному провадженні;

2. Запровадити єдину методику перевірки підсудності судами першої та апеляційної інстанцій;

3. Використовувати електронні бази даних для перевірки місцезнаходження сторін і майна;

4. Впровадити стандартизовані форми позовних заяв із чіткою інформацією щодо підсудності.

Підсудність та компетенція суду є основоположними критеріями для порушення провадження у господарській справі. Правильне визначення підсудності:

забезпечує законність початку провадження;

скорочує строки розгляду;

мінімізує процесуальні ризики для сторін.

Удосконалення правил визначення підсудності, особливо у контексті спрощеного провадження та електронного судочинства, сприятиме підвищенню ефективності господарського судочинства в Україні.

2.2 Перевірка умов для порушення провадження

Суд на етапі порушення провадження перевіряє:

1. Наявність підстав для розгляду позову – правильність вимог, достатність доказів;
2. Дотримання формальних вимог – форма, строки подання, сплата судового збору;
3. Наявність підстав для відмови у порушенні провадження – недостатність доказів, порушення підсудності, неподання необхідних документів.

Особливість: якщо підстави для порушення провадження відсутні, суд повертає позовну заяву або відмовляє у відкритті провадження, мотивуючи рішення посиланням на відповідні статті ГПК України [1].

Порушення провадження у спрощеному порядку

Спрощене позовне провадження (ст. 247–252 ГПК України) призначене для нескладних справ з невеликим предметом спору.

Особливості:

Розгляд без виклику сторін – рішення може ухвалюватися на підставі письмових доказів;

Скорочені строки – для подання пояснень та доказів;

Зменшення процесуальних дій – мінімальна підготовка справи, відсутність довгих засідань.

Переваги: швидкість розгляду та економія ресурсів сторін та суду.

Недоліки: ризик обмеження прав сторін через скорочення строків та мінімальний аналіз доказів [4, с. 70].

Приклад:

Позивач подав позов у спрощеному порядку про стягнення боргу до 50 000 грн. Суд ухвалив рішення на підставі договору та платіжних документів без виклику сторін, що забезпечило оперативний результат.

Порушення провадження у загальному порядку

Загальний порядок розгляду застосовується до складних справ або спорів з високою економічною значущістю.

Характерні риси:

Повна підготовка справи – збір доказів, виклик сторін, аналіз документів;

Тривалі строки розгляду – для забезпечення всебічного вивчення обставин справи;

Акцент на змагальності – сторони мають повний обсяг прав на подання доказів, заперечень та клопотань [3, с. 75].

Проблеми: часто процес затягується, що підвищує ризики фінансових та організаційних втрат для суб'єктів господарювання.

Приклад:

У справі про корпоративний конфлікт суд застосував загальний порядок. Розгляд тривав 6 місяців через великий обсяг документів та залучення експертів.

Судова практика щодо порушення провадження

Аналіз рішень Верховного Суду України демонструє:

1. Типові помилки – порушення підсудності, неповний комплект доказів, неправильна кваліфікація позову;
2. Уніфікація практики – суди почали застосовувати стандартизовані форми та шаблони перевірки позовних заяв;
3. Роль електронного судочинства – скорочення строків порушення провадження та контроль за дотриманням процесуальних норм [5, с. 34].

Приклад:

Судова практика показала, що у справах з порушенням підсудності апеляційні суди залишають рішення суду першої інстанції без змін лише за умови, що сторони своєчасно подали клопотання про виправлення недоліків.

1. Порядок порушення провадження є ключовим етапом господарського процесу, що визначає законність початку розгляду та права сторін.

2. Ефективність початку провадження залежить від повноти позовної заяви, правильності визначення підсудності та дотримання процесуальних норм.

3. Спрощене провадження забезпечує оперативність та економію ресурсів, тоді як загальний порядок забезпечує повноту аналізу та змагальність сторін.

4. Практика судів демонструє необхідність уніфікації правил, цифровізації та стандартизації процедур, що дозволить підвищити ефективність господарського судочинства.

РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

3.1 Проблеми законодавчого та практичного характеру

Аналіз законодавства та судової практики показує, що інститут порушення провадження у господарських справах має низку суттєвих проблем:

1. Недосконалість нормативної бази

Незначна деталізація критеріїв для порушення провадження у спрощеному порядку;

Відсутність чітких правил щодо електронного подання позовних заяв та електронних доказів;

Потреба в уніфікації термінології та підходів щодо визначення підсудності [1, с. 78].

2. Неоднакове застосування норм судами

Різні підходи до перевірки достатності доказів для порушення провадження;

Невідповідність рішень судів першої та апеляційної інстанцій, що призводить до затягування процесу;

Судова практика демонструє, що навіть однакові справи можуть розглядатися по-різному у різних регіонах [5, с. 34].

3. Ризики порушення прав сторін

У спрощеному провадженні існує ризик недостатнього аналізу доказів;

При застосуванні загального порядку іноді порушуються принципи оперативності та економії процесуальних ресурсів;

Недостатнє інформування сторін про процесуальні права та строки подання документів.

4. Проблеми цифровізації та електронного судочинства

Відсутність єдиного стандарту для електронного подання позовів та доказів;

Обмежена інтеграція судової інформаційної системи із державними реєстрами;

Недостатня правова регламентація електронного документообігу [2, с. 78].

Приклад практики:

У справі про стягнення боргу за договором підряду позивач подав електронний позов із неповним пакетом документів. Суд повернув заяву для усунення недоліків, що призвело до затримки процесу на один місяць.

Порівняльно-правовий аналіз

Досвід зарубіжних країн демонструє різні підходи до порушення провадження у господарських справах:

1. Німеччина

Справи з невеликою вартістю розглядаються у спрощеному порядку без виклику сторін;

Чіткі стандарти щодо підсудності та перевірки позовів забезпечують оперативність та передбачуваність результатів.

2. Польща

Використовуються електронні системи подання позовів;

Підготовче провадження передбачає детальну перевірку документів та доказів перед початком розгляду по суті.

3. Великобританія

Переважно застосовується загальний порядок для господарських спорів;

Акцент на змагальності та самотійному зборі доказів сторонами, суд виконує роль арбітра.

4. Європейський Союз (ЄС)

Впровадження цифрових платформ та єдиних стандартів електронного судочинства;

Чіткі критерії для застосування спрощеного провадження дозволяють уникати затягування процесу та зменшувати витрати сторін [6, с. 55].

Висновок порівняльного аналізу:

Україна може запозичити стандарти електронного документообігу, чіткі критерії підсудності та практики спрощеного провадження для підвищення ефективності господарського судочинства.

3.2 Пропозиції щодо удосконалення процедури порушення провадження

На основі аналізу проблем та зарубіжного досвіду можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення порушення провадження:

1. Уніфікація критеріїв для порушення провадження

Чітке визначення підсудності, достатності доказів та вимог до позовної заяви;

Встановлення мінімального набору документів для початку провадження.

2. Цифровізація та електронне судочинство

Впровадження єдиної платформи для електронного подання позовів та доказів;

Автоматична перевірка повноти документів та строків подання;

Інтеграція з державними реєстрами для швидкої перевірки даних.

3. Стандартизація процесу оцінки доказів і підготовки справи

Розробка методичних рекомендацій для суддів щодо перевірки доказів;

Уніфіковані форми процесуальних рішень для спрощеного провадження.

4. Навчання та підвищення кваліфікації суддів та адвокатів

Проведення тренінгів щодо застосування норм ГПК України;

Ознайомлення із зарубіжним досвідом ефективного порушення провадження;

Підвищення знань про електронні форми подання документів та доказів.

5. Моніторинг та аналітика судової практики

Ведення статистики щодо повернення позовів та залишення справ без розгляду;

Регулярний аналіз типових помилок судів та їх усунення через методичні рекомендації [5, с. 45].

Практичний приклад:

Запровадження електронної платформи у Польщі дозволило скоротити строки порушення провадження у господарських справах на 30–40%, що значно підвищило ефективність судочинства.

1. Інститут порушення провадження у господарських справах має законодавчі та практичні проблеми, пов'язані з неоднаковим застосуванням норм та недостатньою цифровізацією.

2. Порівняльний аналіз показує, що зарубіжний досвід застосування спрощеного провадження та електронних систем може бути адаптований для України.

3. Удосконалення процедури порушення провадження потребує уніфікації критеріїв, цифровізації, стандартизації оцінки доказів та підвищення кваліфікації суддів і адвокатів.

4. Запровадження зазначених заходів дозволить підвищити ефективність господарського судочинства, скоротити строки розгляду справ та мінімізувати ризики для суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження питання порушення провадження у господарських справах дозволяє сформулювати низку загальних та спеціальних висновків, що стосуються законодавчого регулювання, практичної реалізації та перспектив удосконалення господарського судочинства.

1. Значення порушення провадження у господарському процесі

Порушення провадження є першим і ключовим етапом господарського процесу, який визначає законність початку судового розгляду та права сторін у подальшому процесі. Від правильності порушення провадження залежать:

ефективність збору доказів;

дотримання строків розгляду справи;

запобігання процесуальним ризикам та зловживанням правами учасників справи [1, с. 12].

Господарське процесуальне законодавство України визначає територіальну та предметну підсудність, порядок подання позову, вимоги до доказів та строки, що створює правову основу для порушення провадження. Однак, аналіз судової практики показує, що наявні прогалини у законодавстві часто призводять до неоднакового застосування норм судами, повернення позовів або залишення їх без розгляду [2, с. 78].

2. Результати аналізу теоретичних аспектів

У першому розділі було досліджено поняття господарського процесу, провадження та його види, що дозволило встановити такі ключові положення:

1. Господарське судочинство є процесуальною формою захисту майнових і корпоративних прав суб'єктів господарювання.

2. Провадження включає кілька стадій: порушення, підготовче, розгляд по суті та апеляційно-касаційне провадження.

3. Види провадження – спрощене та загальне – мають різні цілі та строки: спрощене спрямоване на швидкий та економічний розгляд справ невеликої фінансової значущості, а загальне – на повноту аналізу складних спорів.

Проведений аналіз літератури і законодавства дозволив підкреслити, що ефективність господарського процесу залежить від дотримання всіх стадій провадження та чіткої регламентації процедур, що забезпечує баланс між оперативністю та захистом прав сторін.

3. Визначення підсудності та компетенції суду

Другий розділ курсової роботи зосереджувався на визначенні підсудності та компетенції суду, що є ключовим фактором для правильного порушення провадження. Основні висновки:

1. Територіальна підсудність визначається за місцем знаходження відповідача, місцем виконання договору або за домовленістю сторін.

2. Предметна підсудність визначає компетенцію суду щодо категорії спору (суди першої інстанції, апеляційні та касаційні).

3. Помилки у визначенні підсудності часто призводять до повернення позовів або передачі справи до іншого суду, що затягує процес та підвищує витрати сторін.

4. Для підвищення ефективності необхідно розробити єдині критерії перевірки підсудності, стандартизовані форми позовних заяв і впровадження електронних баз даних для швидкої перевірки місцезнаходження сторін і майна.

Практичний аспект: правильне визначення підсудності та компетенції суду дозволяє почати провадження без затримок, забезпечує економію ресурсів та мінімізує ризики для сторін.

4. Проблеми та шляхи вдосконалення порушення провадження

У третьому розділі було проаналізовано проблеми та перспективи вдосконалення порушення провадження:

Основні проблеми:

Недосконалість нормативної бази (неузгодженість критеріїв для спрощеного та загального провадження, слабка регламентація електронного документообігу);

Неоднакове застосування норм судами різних інстанцій;

Ризики порушення прав сторін через спрощене або надто тривале загальне провадження;

Обмежена інтеграція електронних систем із державними реєстрами.

Пропозиції щодо удосконалення:

1. Уніфікація критеріїв для порушення провадження та підсудності.
2. Цифровізація процесу: єдина електронна платформа для подання позовів та доказів, автоматична перевірка повноти документів.
3. Стандартизація оцінки доказів і підготовки справи.
4. Підвищення кваліфікації суддів та адвокатів у частині господарського судочинства та електронних процесів.
5. Моніторинг та аналітика судової практики для виявлення типових помилок та їх усунення.

Приклад успішного впровадження:

В країнах ЄС та Польщі цифровізація та стандартизація процесів дозволили скоротити строки порушення провадження на 30–40%, що значно підвищило ефективність розгляду господарських справ [6, с. 55].

5. Практичні рекомендації

На основі проведеного дослідження можна запропонувати такі практичні заходи:

1. Розробка методичних рекомендацій для суддів щодо перевірки підсудності та повноти позовних заяв.
2. Запровадження електронної платформи для подання позовів та документів, інтегрованої з державними реєстрами.

3. Вдосконалення законодавчого регулювання спрощеного та загального провадження, з чітким визначенням критеріїв та строків.

4. Підвищення обізнаності сторін щодо їхніх прав та процесуальних можливостей через інформаційні ресурси та консультації.

Реалізація цих рекомендацій дозволить зменшити процесуальні ризики, скоротити строки розгляду справ і підвищити ефективність господарського судочинства в Україні.

6. Загальний висновок

Порушення провадження у господарській справі є основою для забезпечення законності, оперативності та ефективності судового процесу. Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки:

1. Порушення провадження – це стартовий етап, від якого залежить ефективність всього господарського процесу.

2. Ефективність порушення провадження залежить від правильного визначення підсудності, повноти доказів та дотримання процесуальних норм.

3. Спрощене та загальне провадження мають свої переваги та недоліки, і вибір порядку має базуватися на складності справи та вартості предмета спору.

4. Основні проблеми порушення провадження пов'язані з недосконалістю законодавства, неоднаковою практикою судів і недостатньою цифровізацією.

5. Вдосконалення процедури порушення провадження можливе через уніфікацію критеріїв, цифровізацію, стандартизацію процесів та підвищення кваліфікації учасників процесу.

Таким чином, реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню якості господарського судочинства, скороченню строків розгляду спорів та зменшенню фінансових і процесуальних ризиків для суб'єктів господарювання, що є ключовим фактором розвитку ефективної економічної системи та захисту бізнес-прав у сучасній Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нормативно-правові акти

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

5. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.

6. Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 15. – Ст. 128.

7. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування господарськими судами норм Господарського процесуального кодексу України» від 26.12.2011 № 18.

8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Наукова та навчальна література

9. Кравчук В.М. *Господарський процес України: навч. посібник. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 456 с.

10. Святоцький О.Д., Діденко О.О. Науково-практичний коментар до Господарського процесуального кодексу України. – К.: Юрінком Інтер, 2021. – 680 с.

11. Павленко І.В. Господарське судочинство: теорія і практика. – К.: Право, 2019. – 392 с.

12. Бандурка О.М. Господарський процес: навчальний посібник. – Х.: ХНУВС, 2020. – 312 с.

13. Євсікова О. Проблеми порушення провадження у господарських справах в контексті судової реформи. // Вісник господарського судочинства. – 2022. – № 4. – С. 11–18.

14. Труба В.І. Процесуальні стадії господарського судочинства: теорія та практика. – К.: Юрінком Інтер, 2020. – 285 с.

15. Кузьмін О.О. Підсудність господарських справ: проблеми теорії та практики. // Юридичний журнал «Право України». – 2021. – № 8. – С. 75–82.

16. Фесенко О. Сучасні проблеми застосування спрощеного позовного провадження у господарських судах. // Актуальні проблеми правознавства. – 2023. – № 2. – С. 43–52.

17. Кухарева Н. Цифровізація господарського судочинства: стан і перспективи розвитку. // Вісник Національної академії правових наук України. – 2022. – № 3. – С. 100–109.

18. Кравченко Т.О. Особливості відкриття провадження у господарській справі в умовах електронного судочинства. // Право та інновації. – 2023. – № 1. – С. 26–34.

3. Судова практика

19. Постанова Верховного Суду від 21.04.2021 у справі № 910/16714/20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://reyestr.court.gov.ua/.

20. Постанова Касаційного господарського суду від 15.09.2022 у справі № 904/2539/22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://reyestr.court.gov.ua/.

21. Узагальнення практики розгляду господарськими судами справ про відкриття провадження. – Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду. – Київ, 2023. – 34 с.

22. Огляд судової практики Верховного Суду щодо порушення провадження у господарських справах (2020–2023 рр.) // Офіційний сайт Верховного Суду України. – Режим доступу: <https://supreme.court.gov.ua/>.

4. Зарубіжні та порівняльні джерела

23. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Study on the Functioning of Commercial Courts in the EU. – Strasbourg: Council of Europe, 2022. – 78 р.

24. OECD. Digital Transformation in Justice Systems: Comparative Analysis. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 64 р.

25. Regulation (EU) 2020/1783 of the European Parliament and of the Council on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters (Evidence Regulation). – Official Journal of the EU. – 2020.

5. Інтернет-ресурси

26. Офіційний веб-портал «Єдиний державний реєстр судових рішень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

27. Офіційний веб-сайт Верховного Суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://supreme.court.gov.ua/>.

28. Офіційний портал Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/>.

29. Портал «Судова влада України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://court.gov.ua/>.

6. Додаткові наукові матеріали

30. Гетьман А.П. Реформування господарського судочинства України: сучасний стан та перспективи. // Юридичний науковий вісник. – 2021. – № 2. – С. 19–27.

31. Сидоренко І.В. Процесуальні аспекти залишення позовної заяви без руху в господарському процесі. // Актуальні проблеми держави і права. – 2020. – № 87. – С. 112–119.

32. Тищенко О.П. Вплив цифрових технологій на стадію порушення провадження у господарських справах. // Підприємництво, господарство і право. – 2023. – № 9. – С. 60–68.